

BiH je među retkim evropskim državama koje u svojoj energetskej strategiji još uvek računaju na ugalj, a obrazloženje nove investicije u Tuzli bilo je kako je nužno zameniti postojeće blokove termoelektrane temeljene na zastarelim tehnologijama te ujedno proizvodnjom iz vlastitih izvora osigurati energetske nezavisnost.

Kina ne odustaje od planova za investiranje u elektroenergetski sistem Bosne i Hercegovine temeljen na eksploataciji uglja, unatoč upozorenjima kako bi se time ugrozili planovi za smanjenje emisije karbon-dioksida i usklađivanje s ekološkom politikom Evropske unije. Kineske kompanije “China Gezhouba Group Company” (CGGC) i “China Energy Engineering Group” (GEDI), koje su 2014. godine sklopile ugovor s Elektroprivredom BiH o gradnji novog bloka termoelektrane u Tuzli kreditom iza kojeg bi stajala Kineska vlada, nedavno su saopćile da ne odustaju od tog projekta unatoč činjenici da je učestvovanje u njemu otkazao američki “General Electric” (GE), koji je trebao izraditi i projektirati ključni dio opreme, a iz projekta je naknadno izašao i nemački “Siemens”.

Američka kompanija trebala je izraditi kotao i generator parne turbine, no “General Electric” je u septembru prošle godine najavio kako se namjerava povući iz takvih projekata zbog globalnog trenda postupnog ukidanja proizvodnje takve energije. Kinezi su potom tražili alternativu u “Siemensu” no i ta ih je kompanija odbila. BiH je među retkim evropskim državama koje u svojoj energetskej strategiji još uvijek računaju na ugalj, a obrazloženje nove investicije u Tuzli bilo je kako je nužno zameniti postojeće blokove termoelektrane temeljene na zastarelim tehnologijama te ujedno proizvodnjom iz vlastitih izvora osigurati energetske nezavisnost BiH.

Investicija u Tuzli procenjena je na milijardu i po maraka, odnosno, oko 767 miliona eura, no odluka GE o povlačenju iz zajedničkog posla s Kinezima celi je projekt dovela u pitanje, ali Kineze to nije pokolebalo pa oni sada nude da se s realizacijom projekta nastavi, a da opremu, umesto američkog “General Electrica”, odnosno “Siemensa” izrade i isporuče kineske kompanije “Shanghai Boiler Works” i “Shanghai Electric Group”. “Nadamo se da će EP BiH i vlasti u Federaciji BiH prihvatiti ovaj alternativni predlog kako bi izgradnja Bloka 7 mogla započeti što je pre moguće, budući da je ovaj projekt ključan za stabilnost proizvodnje električne energije u BiH”, navele su kineske kompanije u zajedničkom saopćenju. Izmene ugovora iz 2014. godine morao bi odobriti Parlament Federacije BiH na jednoj od svojih narednih sednica.

Tuzlak Goran Stojak, koji živi u blizini termoelektrane, nada se kako će zastupnici Federalnog parlamenta glasati protiv, ali ne samo protiv izmjena ugovora nego protiv kompletnog projekta Bloka 7, pa će vlast potražiti alternativu ovom projektu na nekoj drugoj strani. Razlog za takav stav Stojak nalazi u zagađenju zraka zbog kojeg pate stanovnici

Tuzle i njene okoline, ali i, kako tvrdi, zbog velikog broja oboljelih i umrlih Tuzlaka za čiju sudbinu krivi zagađenje zraka.

“Ovde je već sve stanovništvo oboljelo. Nama je svejedno, proleće, jesen, leto ili zima, zrak je uvijek prljav. Naravno, najgore je zimi, kada opadne lišće, tada su to sivilo i prljavština još gore. Mi čak ne ulažemo ni u pošumljavanje, kod nas se šuma siječe, redom nestaje drveće, nema nikakve kontrole. Ovdje su ljudi bolesni. Ovdje karcinom hara poput virusa”, priča nam Stojak.

“Godinama su ovdje rasle deponije otpadnog materijala iz termoelektrane, sada je taj otpad došao ljudima do kuća. Ovdje se živi između dva šljakišta i termoelektrane. Naša deca, kada se rode, umesto da im se pluća počnu razvijati dišući čist zrak, udišu prljavštinu i normalno da od ranih dana boluju od bronhitisa, a onda se to razvije u astmu. Ljudi o tome između sebe govore, to su poznate stvari i ne postoji niko ko ne zna nekoga ko je obolio. Mi koji živimo oko termoelektrane borimo se samo da nas počnu lečiti, da uđu u ambulante i da vide šta stoji u kartonima ljudi. Mi već sada znamo da nam ove zime deca neće moći izaći iz kuće po sedam dana. Naša deca gledaju sneg kroz prozor.”

Stojakove tvrdnje poklapanju se s prošle sedmice objavljenim zajedničkim izveštajem udruženja za zaštitu okoline “CEE Bankwatch Network” i Centra za istraživanje energije i čisti zrak (CREA). U njemu, u najkraćim crtama, stoji da termoelektrane na ugalj na području Zapadnog Balkana nastavljaju ozbiljno ugrožavati okolinu u svim zemljama te regije, ali i Evropske unije, nakon što su u razdoblju od 2018. do 2020. prouzročile preuranjenu smrt najmanje 19 hiljada ljudi, od toga više od 10 hiljada u državama Unije.

“Ono što je u ovom izveštaju napisano je podatak koji se poredi s obavezama koje smo preduzeli kroz ugovor o energetskej zajednici. Mi smo do 2018. godine trebali dovesti emisiju pojedinih polutanata u granice koje su definirane jednom od evropskih direktiva. Da smo to uradili, od tih 19 hiljada procijenjenih smrtnih slučajeva, 12 hiljada bi još uvek bilo živo. Zbog toga što naše vlasti nisu naterale javna poduzeća koja kontrolišu te termoelektrane da ugrade postrojenja za desumporizaciju i filtere za smanjenje čestica, 12 hiljada ljudi je umrlo”, kaže nam, komentirajući navode iz izveštaja, Denis Žiško iz tuzlanskog Centra za ekologiju i energiju.

“Stvar je u tome što se to nažalost prezentira kao spin, da te obaveze neko nama nameće. Kao da nije bitno što se radi o ljudskim životima i zaštiti naših građana nego je to nešto što se nama nameće i samim se tim stvara nekakav loš osećaj među građanima. A Evropa to nije uradila zbog nekih lobija nego zato što je htela da zaštiti svoje građane, jer zna da ulaganjem u mjere zaštite od zagađenja čuva i svoju ekonomiju jer su manji troškovi lečenja i manje je izgubljenih radnih dana. Ovim je našim očito nebitno koliko ljudi umire, samo da

se ne ulazi u te njihove dividende koje podele s vremena na vreme.”

Države Evropske unije i dalje su glavni kupci izvezene električne energije koja je proizvedena u termoelektranama na Zapadnom Balkanu, no ona predstavlja svega 0,3 posto ukupne potrošnje struje čija proizvodnja istodobno predstavlja izvor gotovo polovine onečišćenja zraka u Evropi. Od toga je, prema izračunima analitičara ovih organizacija, na tlu EU u prethodne tri godine od posledica onečišćenja zraka iz termoelektrana umrlo 10.800 osoba, dok ih je na Zapadnom Balkanu umrlo 6.500.

“Ko je kriv? Za to su svi skupa krivci, osim stanovništva, za to je najmanje krivo stanovništvo. Nadležni nisu uradili ništa, čim prođe zima, nastavljamo po starom, niko ništa ne poduzima. Elektroprivreda nije uradila odsumporavanje, nije ni neke druge projekte. Svi se samo vrte ukруг i ništa ne rade. Ni gradovi i opštine nisu ulagale sredstva da bi smanjile zagađenje. Gradom nam i dalje kruže taksisti koji voze auta s EURO 2 motorima, u kućama loži ko šta stigne, čak i ona naselja koja mogu biti prespojena na sistem centralnog grejanja nisu spojena...”, kaže nam Stojak, koji se u vezi s problemima zagađenja aktivirao pre nekoliko godina, nakon što mu je otac, što je bila posedica zagađenja, obolio od raka i umro. Godinama upozorava o teškom životu ljudi kraj tamošnje termoelektrane. Tvrdi da njegove komšije umiru a da niko ne pita zbog čega niti im pokušava pomoći.

“Ključni razlog za to je u činjenici da niko ne želi da ulaže kako bi se smanjilo zagađenje. Od zraka nema koristi političarima, zrak se ne vidi, a nisu svesni da šteti i njihovoj djeci. Svi mi plaćamo svojim zdravljem da bi nam struja bila malo jeftinija, a u stvarnosti se ne radi o ceni struje nego o profitu koji se koristi za neke druge stvari.”

Samo u prošloj, 2020. godini, termoelektrane na ugalj u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Sjevernoj Makedoniji, Crnoj Gori i na Kosovu emitirale su dva i po puta više sumpornog dioksida (SO₂) nego sve druge takve elektrane koje još deluju na području Evropske unije. Istodobno su u zrak ispustile 1,6 puta više čestica prašine nego što je to bilo predviđeno nacionalnim planovima za smanjenje štetnih emisija (NERP) za razdoblje od 2018. do 2020. Ukupni trogodišnji troškovi koje pogođene države imaju zbog onečišćenja zraka procijenjeni su na 25,3 do čak 51,8 milijardi eura.

Termoelektrane na ugalj na Zapadnom Balkanu samo su u 2020. prouzročile dodatne troškove za lečenje te za sisteme zdravstvene zaštite i smanjile učinak lokalne ekonomije u ukupnom iznosu koji je iznosio najmanje šest milijardi eura a potencijalno i do 12 milijardi. “Nakon potpisivanja Sofijske deklaracije u novembru prošle godine, preuzeli smo obavezu dekarbonizacije društva do 2050. godine u skladu sa Zelenom agendom Evropske unije. Nakon toga, počeli su nekakvi istupi u javnosti ljudi iz vlasti i Elektroprivrede kako će rudnici biti zatvoreni do 2050. Logično je da će te, ako zatvarate rudnike, tada zatvoriti i

termoelektrane. To je nekakav uvod u ono što će se neminovno desiti”, komentira Žiško podatke objavljene u izveštaju CREA.

“Neke ekonomske procene govore da TE mogu raditi još nekih 10-15 godina i onda će ih se zatvoriti zbog ekonomije, neće više biti u mogućnosti da prodaju električnu energiju na tržištu jer je već sada energija iz obnovljivih izvora jeftinija od energije iz uglja. To bi znali kada bi se plaćale sve dadžbine, odnosno, kada se ne bi subvencionirale kroz budžet”, kaže Žiško tvrdeći da strahovi da će zatvaranje termoelektrana značiti nestanak hiljada radnih mesta neosnovani. “Sofijska deklaracija sa sobom veže devet milijardi eura koje su na raspolaganju zemljama Zapadnog Balkana upravo za tu pravednu tranziciju. Posebno pravednu tranziciju u manjim sredinama koje nemaju drugih prihoda izuzev onih od uglja kakva su Banovići, Breza... Treba početi već sada s tranzicijom, povlačiti ta sredstva, ne davati otpremnine rudarima nego otvarati nova radna mesta, raditi prekvalifikaciju i taj proces voditi sledećih desetak godina. To se mora uraditi odmah, ne čekati i jasno reći ljudima da u uglju više nema budućnosti, da je država ozbiljno krenula u tranziciju tog sektora i da će pomoći tim ljudima. S druge strane, imate na hiljade ljudi koji primaju platu u rudnicima, ali veoma mali broj rudara. Najveći dio uglja koji se kopa u BiH dolazi s površinskih kopova i tamo nema previše zaposlenih. U rudniku Banovići, od 2.700 ljudi koji primaju platu, samo je 320 rudara koji idu u jamu.”

Sve države Zapadnog Balkana prekršile su predviđanja u nacionalnim planovima za smanjenje štetnih emisija pa je sekretarijat Energetske zajednice, koja okuplja države EU i balkanske regije, pokrenuo pravne sporove. Najveća kršenja zabeležena su u Srbiji, čije su termoelektrane u 2020. emitirale više od 333 tone SO₂, što je premašilo količinu koju je ispuštala čak 221 termoelektrana koja još radi na teritoriji EU. Najveći pojedinačni zagađivač sumpornim dioksidom jeste termoelektrana u Ugljeviku, koja je prošle godine emitirala više od 107 tona te štetne tvari.

“Razlog zašto se Ugljevik pojavljuje u izvještajima kao najveći zagađivač je zbog uglja koji se tamo koristi jer on ima najveće količine sumpora. Zato su emisije iz Ugljevika uvek veoma visoke”, pojašnjava nam Žiško.

“Vlast u entitetu RS je ugradila postrojenje za odsumporavanje u TE Ugljevik prošle godine, ali to postrojenje ne radi kako treba jer neke prethodne intervencije na TE nisu urađene kako treba. Samim tim, oni riskiraju da unište to postrojenje ako ne dovedu nivo PM čestica na dozvoljenu razinu. Imamo tako nelogičnost da je TE Ugljevik jedina starija elektrana koja je ugradila postrojenje za odsumporavanje, ali to postrojenje ne radi. Sličan slučaj imamo i s jednom TE u Srbiji. Ugradnja postrojenja za odsumporavanje za sobom povlači poskupljenje električne energije. I tu opet dolazimo do vaganja dobit - zdravlje. Zasad prevagne dobit. O

zdravlju se i ne misli previše”, tvrdi Žiško, koji smatra da bi investiranje u energiju temeljenu na uglju bilo ne samo štetno po okolinu nego i neisplativo, jer će BiH morati plaćati penale zbog emisije CO₂, pa bi i struja koju bi eventualno izvezili bila preskupa. Upozorenja o nužnosti odlučnijeg pristupa EU problemu onečišćenja zraka na Zapadnom Balkanu usledila su u trenutku dok se u Bosni i Hercegovini i dalje razmatraju mogućnosti gradnje novih termoelektrana na ugalj. Postoje planovi o gradnji osam novih blokova termoelektrana na ugalj, po jedan blok u termoelektranama Gacko, Kakanj, Tuzla i Ugljevik, te termoelektrana pri rudnicima Banovići, Kongora i Sanski Most. Svi su ti blokovi praćeni kineskim ulagaćima i kineskom tehnologijom. Trenutno se 70 posto proizvodnje električne energije u BiH bazira na uglju, a u rudnicima je zaposleno oko 14.000 ljudi. Projekt koji izaziva najviše pažnje, sukoba i nedoumica svakako je izgradnja Bloka 7 TE Tuzla. Elektroprivreda BiH je uz podršku Vlade Federacije BiH, uprkos protivljenju struktura EU, krenula u izgradnju novog bloka TE u Tuzli u saradnji s kineskim kompanijama. Tri postojeća bloka TE Tuzla trebala bi biti isključena do 2025. godine, a četvrti bi nakon remonta nastavio raditi do 2035. godine, kada bi ga zamenio Blok 7. “Projekat Blok 7 nije pred propašću. Ne želimo izmene u ugovoru s Kinezima, o tome smo obavestili Vladu FBiH i Parlament FBiH. Insistiramo da podizvođači budu iz Evrope. BiH nije odustala od Bloka 7. Uprava i Nadzorni odbor EPBiH rade na predlogu koji će biti upućen narednih dana Vladi Federacije BiH, odnosno Parlamentu FBiH. Želimo da taj dokument obuhvati sve aspekte ovog projekta. EPBiH jeste za to da se nastavi projekat, ali bez menjanja stavki u ugovoru kako to predlaže izvođač radova, konzorcij kineskih kompanija”, kazao je prošle sedmice za *Faktor* Izet Žigić, predsednik Nadzornog odbora EPBiH. Prema zvaničnim podacima Elektroprivrede BiH, ta je kompanija u junu 2020. godine uplatom avansa kineskim izvođaćima u iznosu 214 miliona maraka ispunila i posljednju obavezu po Ugovoru o inženjeringu, nabavci i izgradnji Bloka 7 Termoelektrane u Tuzli, čime su praktično počeli teći svi rokovi za izgradnju u kojoj će učestvovati oko hiljadu radnika, navedeno je na službenoj stranici ovog javnog preduzeća. Iako je od uplate avansa prošlo više od godinu dana, radovi na projektu vrednom 612 miliona eura nisu ni počeli. Samo je Elektroprivreda BiH završila pripreme radove vredne 19 miliona KM. Kinezi su zatražili izmene ugovora na koje ne pristaje Vlada Federacije BiH, odnosno EPBiH i sada je celi projekat zakoćen. “U studiji izvodljivosti za Blok 7, u kalkulaciji koju su imali 2015. godine, kalkulaciji koja je dovodila taj projekat na pozitivnu nulu, kalkulirano je s cenom od 7.2 eura 2035 po toni CO₂. U augustu ove godine cena je bila 61 euro! U papirima Elektroprivrede BiH piše da će,

BiH je među retkim evropskim državama koje u svojoj energetskej strategiji još uvek računaju na ugalj

ukoliko se uvede bilo kakva taksa emisije CO₂, ona dovesti u pitanje celi projekat”, kaže Denis Žiško, zaključujući: “Taj je projekat mrtav već pet godina. ‘General Electric’ se povukao iz projekta u novembru prošle godine, doneli su stratešku odluku da više neće biti uključeni u projekte vezane za ugalj. ‘Siemens’ se isto tako povukao, a oprema ‘Siemensa’ i GE jasno je definirana u tenderskoj dokumentaciji ugovora potpisanog s kineskom firmom koja je dobila taj posao. Po mom mišljenju, taj ugovor više ne vredi.”

Izvor: stav.ba